

Társasbál Vargyason

Erdővidék (Kovászna megye, Románia) nagyközségének sajátos téli szokása volt a társasbál. Ez újév előtt egy héttel kezdődött és általában egy hétig tartott. Ősi alapja a télfordulóhoz, vagyis a világosság sötétség fölötti győzelmének a megünnepléséhez kapcsolódik. Ez a színjátékszerű népszokás, melynek szereplői legények, leányok, több népszokás gyűjtőpontja. Ebben teljesedtek ki később bizonyos táncszokások, a névnap és újévköszöntés, vagyis hajnalozás, az aprószen-teki korbácsolás, a fonó szokásanyaga is.

A falu legénysége – már december első felében – a *serögnek* nevezett fonóházba gyűlt össze, hogy táncházat, zenészt fogadjon, tisztségviselőket válasszon és köszöntő, hajnalozó énekeket tanuljon. A társasbálnak nevezett mulatságot a *serögbe* járó leányok házánál tartották, minden nap más háznál. Erre a célra lehetőleg nagyobb szobával rendelkező házakat választottak. A legények gazdát, legénybíró, táncmestert, két káplárt, ill. szószólót, tizenkét csendőrt, polgárt, ítélobírót, orvost, székelőlevőt, tüzeltevet, vízfordót vagy padlólocsolót, *jánitort* (ajtóügyeletest), négy vagy nyolc lovat kerestek.

A társasbál a mulatság első napján, 18 órakor kezdődött. Néhány órával előbb a lány felvarrta kedvese karimás kucsmájára a csináltvirág (művirág) bokrétát.

A katonacsaládból származó legény szürke, más pedig fehér harisnyát és rövid fekete kabátot öltött magára. A mulatság megkezdése előtt 1-2 órával a megválasztott két káplár, kezükben vőfélybottal, egyik a falu Alszeg, a másik pedig a Felsőtíz részén, felkeresett minden leányos házat, verssel meghívni, vagyis elkéredz-tetni minden lányt a mulatságra.

Kívánok jó estét a ház urának

És minden egyes tagjának.

Kedves bátyámuram:

A legénység megbízására,

Megtisztelő kérésünkre,

Leányunkat anyja kíséretében

Engedje el a társas bálunkra,

Hogy bántódása nem lesz,

Kezeskődöm rája.

Épön elvignyük, épön visszahozzuk.

A házigazda a hívogatót pálinkával kínálta meg, miközben a lány díszes szalagot tűzött a hívogató pálcájára. Ha a lányt elengedték, a szószóló magával vitte, ter-

mésztesen a lány kedvese kíséretében. A két káplár a hívogatót a mulatság ideje alatt minden nap megismételte. Miközben a két káplár a lányokkal a táncházhoz ért, a zenészek a falu felső feléből indulva zene-szóval érkeztek, jelezve, hogy a társasbál megkezdődött. A táncház falát a festett kendőszegre akasztott bokrétás kucsmák díszítették. A jánitor az ajtónál ügyelt, hogy – az összeálltakon kívül – belépti díj nélkül senki be ne mehessen. Ha a lány megkészt, vagyis nem sikerült a káplárral érkezni, a legények fogatot küldtek érte és a csengőkkel ellátott „négy ló”, ha szánút volt, *korcsián* (szánkó), hanem taligán hozta el. A fel nem öltött ruhákat összegöngyölve a kezébe adták és úgy vitték végig a falun, majd szánkóstól, illetve taligástól bevitték a táncházba. Itt a lány előbb a termet kétszer megkerülte, csak azután ölthette ruháit magára az egyik mellékhelyiségben. A tánc a *Viszik* nótával (*Rákóczi induló*) kezdődött. Ennek ideje alatt minden megválasztott szervezőt és zenészt beavattak, vagyis az egyik káplár nádpálcájával minden szervezőre két botütést mért. Minden tánc alkalmával elsőnek a táncmester indulhatott táncba. A zenészek csak órá hallgattak, tiszteletben tartva a kifüggesztett táncrendet. A mulatság minden estéjén egy legény eljárta a csürdöngölőt, egy más pedig valamely tréfás leánnyal a verbunkot. Szünetek alkalmával a padlólocsoló gondoskodott a por megelőzéséről és a táncosok ivóvízellátásáról. A polgár szükség esetén a küldönc szerepét töltötte be. A tüzeltevé vagy a tűzadó – a táncszünetek alkalmával – legtöbbször égő taplóból biztosított tüzet a kint dohányzóknak.

Tilos volt ittas állapotban, égő cigarettával, sapkával a fejen belépni a szállásra. Fiatal asszonyt táncra először férjé-től kellett elkérni. Úgyszintén tilos volt idegen legénytől lányt elkérni, vagy más tánc közben gáncsolni. A rendfenntartásról a csendőrök és a bíró gondoskodott. Ha valaki az említett szabályokat megszegte, az ítélobírónak jelentették, aki a zenét leállította, és a vádlottat előhívatta. Ha ez nem volt hajlandó előállni, a csendőrök vezették elő, és a bíró kimondta az ítéletet. Az orvos a vádlottat megvizsgálta, tréfásan megszusogtatta, köhögtette és megállapította, hogy kibírja-e a kiszabott büntetést, ami lehetett *sima*, *közepes* és *bossos* (borsos). A táncterem közepén

Festett díszítés tálasról
Vargyasi Sütő Lajos munkája
(Malonyai Dezső: *A magyar nép művészete*. II. Bp., 1909.
XXIII. színes tábla.)

krétával ellipszis alakú kört húztak, amelyen belül csak kivételesen a kezdők táncolhattak. A büntetés végrehajtásakor a székelőtevé a kör közepére egy kiülőszéket (alacsony, négy lábú fejtőszéket) tett, amelyre leült, hogy a büntetett fejét ölben tartva (anélkül, hogy lábait kiegyenesíthetné) az elnyerje büntetését.

Ha a büntetett szabálytalannak tartotta a büntetés végrehajtását, joga volt a kápláron bemutatni a megbotozás módját. Jóllehet majd a káplár sem maradt adós a büntetettnek. Ha a káplár a meghívópálcáját, amit a mulatság alatt végig kezében kellett tartania, elveszítette, vagy a lányoknak sikerült elvenni, ezért 25 *bossos* járt. Ha valaki nem volt hajlandó a büntetésnek alávetni magát, azt a 12 csendőr lefogta és büntetését megduplázva nyerte el. A büntetés végrehajtása után a büntetettnek kézfogással kellett megköszönnie a bírónak a rá mért ítéletet.

A zenészeket is megbüntették, ha azok megrészegedtek vagy henyéltek. Ha a lány nem volt hajlandó idegen legénnyel táncolni, azt a bíró kitiltotta a mulatságból, a *Viszik* nótával kimuzsikálták.

A káplárok és a táncmester gondoskodott, hogy tánc alkalmával lány ne üljön. Ha lányt ülni láttak, ők maguk kérték fel táncra és ülő legénynek adták át, hogy táncoljon vele.

A mulatság negyedik napjának reggelén a legények csoportosan, zeneszóval látogatták végig a lányos házakat: megkorbácsolni lányokat, asszonyokat. Egyesek tarisznnyát, korsót vittek magukkal és a kapott ételmelet, italt a szálláson egymás közt elosztották.

Ősztenő estéjén ismét táncmulatságot rendeztek. Ez éjféléig tartott, majd egy legény a helyi versfaragók által írt verssel búcsúztatta el az ifjúságot, az ősztenőt és köszöntötte az újat. A lányok a szállásról hazasiettek, hogy fogadják az érkező újesztendőző legényeket, akik éjfél után minden lány ablaka alatt éjjelizenét adtak. A zenészeket közös hozzájárulásból fizették ki.

Vargyason a társasbált 1925-ig házaknál, az 1925-1926-os években a helyi iskola termében, majd megszűnésig (1951) a kultúrház nagytermében tartották. A társasbál jelentőségét nem csak a szórakozás megszervezésében látom. Jelentős szerepet töltött be az ifjúság közösségtudatának alakításában, hagyományörzésre, viselkedésre tanított.

Szécsi Antal